

М. С. Магарін, канд. юрид. наук, доц.

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
кафедра кримінального права, кримінального процесу та криміналістики
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

МНОЖИННІСТЬ ЗЛОЧИНІВ ЗА ЧИННИМ КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Розглянуто питання множинності злочинів за кримінальним законодавством України, подано його визначення, а також розглянуто види *множинності* злочинів: *сукупність*, *повторність* та *рецидив злочину*. Висловлюється думка про необхідність визначеності та напрацюванні *єдиного механізму обліку вироків* іноземних держав і, в першу чергу, держав СНД.

Ключові слова: множинність злочинів, повторність, сукупність, рецидив, урахування минулої злочинності діяння.

Відомо, що Особлива частина КК України містить в собі диспозиції, які при визначенні суспільно небезпечного діяння в якості його ознаки враховують колишню злочинну діяльність особи. У відповідності до таких диспозицій виконання особою складу злочину передбачає наявність у її діях “множинності злочинів, які кваліфікуються за кількома статтями чи різними частинами однієї статті” Особливої частини КК України [2, 147].

Саме слово *множинність* передбачає наявність декількох одиниць, декількох обов'язкових вхідних визначень і елементів [3, 230]. Колишній КК України про визначення множинності злочинів та її видів *не згадував*, але окремі її елементи (вчинення злочину повторно) або наслідки (поняття особливо *небезпечного рецидивіста*) враховував.

Чинний КК України випадки, коли особа скоює декілька злочинів, регламентує Розділом VII “Повторність, сукупність та рецидив злочинів”, *але термін множинність злочинів* теж не використовує та безпосередньо її визначення терміну *не дає* [1, 447]. Теорія кримінального права в навчальних та наукових цілях поняття сукупності, повторності та рецидиву злочинів, з метою полегшити їх дослідження, об'єднує під загальним поняттям *множинність злочинів* і дає її визначення [4, 155].

Саме ця новація, дуже цікава для теорії юриспруденції та важлива в практиці судочинства, вимагає деяких теоретичних додаткових досліджень, уточнень, висновків. Якраз такі коментарі, тлумачення — у цій статті; є в ній і можливі рекомендації до подальших практичних дій.

Множинність злочинів — це різновид суспільно небезпечної поведінки тієї самої особи, що у поєднанні з іншими обставинами утворює два або більше окремі склади злочинів, кожен з яких, маючи самостійне кримінально-правове значення, тією чи іншою мірою впливає на зміст та обсяг сукупної кримінальної відповідальності особи” [5, 57].

На нашу думку, інститут *множинності злочинів* за кримінальним правом України має деякі риси, на які, враховуючи практику правозастосування та становлення чинного кримінального законодавства України, варто звернути увагу.

Одним з видів множинності злочинів за КК України є *повторність* злочинів, поняття якої зафіксовано частиною 1 ст. 32: “*повторністю злочинів визнається*

вчинення двох або більше злочинів, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини цього кодексу” [1, 447].

Але практиці відомі випадки, коли особа, винна у вчиненні злочину, і в минулому вчинювала злочини і на території іншої держави дії, які за законодавством останньої, є кримінально карними, та за які її було засуджено. Такі випадки в КК України регламентовано ст. 9 Загальної частини, яка в частині 2 встановлює обов’язковість “при кваліфікації злочину, вчиненого на території України, призначенні кримінального покарання, звільненні від кримінальної відповідальності або покарання за вчинений злочин, враховувати рецидив (повторність) злочинів, не відбуте покарання за нього та інші правові наслідки вироку суду іноземної держави” [6, 145]. Тут слід згадати й частину 5 ст. 3 КК України, яка встановлює, що “Закони України про кримінальну відповідальність повинні відповідати положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах” [1, 442].

Так, частина 2 ст. 9 КК України відповідає, наприклад, положенням Європейської конвенції про міжнародну дійсність судових рішень за кримінальними справами від 28 травня 1970 року, яка в ст. 57 передбачає, що кожна держава живляє законодавчі заходи, які вона вважає за необхідні, щоб дозволити брати до уваги будь-яке рішення Європейського суду по кримінальних справах [7, 64]. Проте, як видно з іншого міжнародного правового акту, правові наслідки, що витікають з колишньої злочинної діяльності особи, *вітчизняним судом можуть і не враховуватися*.

Наприклад, з Закону України “Про ратифікацію Протоколу до Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 року” впливає, що Україна *не бере на себе зобов’язання* враховувати вироки, винесені судами Азербайджану, Молдови, Вірменії, Росії, Білорусь, Таджикистану, Грузії, Туркменістану, Казахстану, Узбекистану, Киргизії при вирішенні питань про встановлення факту вчинення злочину *повторно, порушення зобов’язань та пов’язаних з умовно-достоючим звільненням* [7, 137].

На наш погляд, наведеному положенню зміст частини 2 ст. 9 КК України суперечить. Разом з тим, питання врахування минулої злочинної діяльності особи на території іншої держави в зв’язку з формуванням колишніми державами Радянського Союзу власного кримінального законодавства сьогодні набуло гострої актуальності [8, 9]. Практично всі держави СНД та Прибалтики на цей час сформували власне кримінальне законодавство [8, 5]. Останнє відбиває національні та державні правові особливості, та, хоча й має деякі спільні риси, відрізняється досить суттєво, як від Основ кримінального законодавства Союзу РСР, так і КК його колишніх республік — сучасних нових держав [8, 9]. Але, з розпадом Радянського Союзу не розпався кримінальний простір, який, як для організованої злочинності, так і для осіб, схильних до вчинення злочинів загальнокримінальної спрямованості, фактично *залишається єдиним*. Такий стан речей, на нашу думку, вимагає визначеності та напрацювання єдиного механізму врахування вироків іноземних держав, і в першу чергу, держав СНД та Прибалтики.

Створення такого механізму можливе як за рахунок *створення модельних кодексів* та укладання міжнародних угод, так й імплементації норм міжнародного права у вітчизняне кримінальне законодавство.

Поряд з наведеним про питання *множинності злочинів*, слід звернути увагу на нього і в іншій площині. За часів Радянської держави, коли кримінальне законодавство не давало визначень спеціального суб’єкта і повторності злочинів, у науці кримінального права щодо співвідношення цих понять висловлювалися різні думки — деякі дослідники повторне вчинення злочину вважали ознакою спеціального суб’єкта, окремі спеціалісти з такою точкою зору не погоджувалися

[9, 30 — 3 1]. Тепер, коли існує законодавче визначення *повторності*, *сукупності* та *рецидиву злочинів*, а також і *спеціального суб'єкта*, ситуація щодо аналізу їх співвідношення дещо спростилася.

На доказ того, що повторюваність злочинів за КК України є ознакою, яка характеризує *спеціальний суб'єкт*, свідчить й наступне. Так, відповідно до частин 1 і 2 ст. 88 КК України, особа, скоюючи злочин, за вироком суду набуває певного правового статусу — судимість, яка, у свою чергу, “має правове значення у разі вчинення нового злочину” [1, 458]. Характеристика судимості — кваліфікація злочину, вид покарання, строк позбавлення волі, та ін., фіксується компетентними правоохоронними органами у низці документів, передбачених відповідними нормативними актами. У разі вчинення цією ж особою злочину, передбаченого тією ж самою статтею або частиною статті КК України, *кваліфікуюча ознака — вчинення злочину повторно*, на досудовому слідстві та суді встановлюється саме за допомогою дослідження визначених документів. Аналогічно, за допомогою документів встановлюється, наприклад, і статус службової особи, визнання якої спеціальним суб'єктом у спеціалістів суперечок не викликає.

Таким чином, фіксація у офіційних документах відомостей, які встановлюють факти вчинення особою злочину і *вчинення злочину повторно*, та необхідність їх дослідження на досудовому слідстві і в суді, свідчить про те, що *така особа* за своїми юридичними ознаками відмінна від інших — загальних суб'єктів, та *є певною, спеціальною*.

Щодо інституту *множинності злочинів* можна також зазначити, що він діє і за рамками кримінального права. Так, наприклад, ст. 29 ВТК України передбачено обрання виду режиму виправної установи залежно від минулої злочинної діяльності особи.

Наведене свідчить про необхідність повного, якісного та досконалого дослідження питання множинності злочинів, що повинно сприяти не тільки оптимальному застосуванню вітчизняного кримінального законодавства, але й відповідності останнього нормам міжнародного права. Враховуючи вимоги сьогодення щодо відповідності норм кримінального закону та практики його застосування загальним принципам демократичної держави, можна вважати, що *інститут повторності злочинів* вимагає подальшого аналізу, дослідження як на внутрідержавному так і на міжнародному рівні.

Література

1. Кримінальний кодекс України. Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25-26. — С. 442-528.
2. Чернишова Н. В., Володько М. В., Хазін М. В. Кримінальне право України: Тези лекцій і практичні завдання для курсантів Київського училища міліції МВС України. — К.: Наукова думка, 1995. — 455 с.
3. Уголовное право Украины. Общая часть: Учебник для студентов юридических вузов и факультетов / Бажанов М. И., Баулин Ю. В., Борисов В. И. и др.; Под ред. проф. Бажанова М. И., Сташиса В. В., Тацья В. Я. — 2-е изд., — Харьков: Право, 1999. 400 с.
4. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Под редакцией док-ра юрид. наук, проф. Е. Л. Стрельцова. — Х.: ООО “Одиссей”, 2002. — 672с.
5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: За станом законодавства і постанов Пленуму Верховного суду України на 1 грудня 2001 р. / За ред. С. С. Яценка. — К.: А. С. К., 2002. — 936 с. — (Економіка. Фінанси. Право.).
6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. За заг. ред. Потебенька М. О., Гончаренка В. Г. — К., — “ФОРУМ”, 2001., у 2-х ч.
7. Міжнародне співробітництво України у правовій сфері. Вид. друге. — Львів: Кальварія, 2001. — 562 с.

8. Новое уголовное законодательство стран СНГ и Балтии: Сборник научных статей под ред. проф. Кругликова и проф. Н. Ф. Кузнецовой. — М.: ЛексЭст, 2002. — 464 с.

9. Устименко В. В. Специальный субъект преступления. — Харьков: “Вища школа”, 1989. — 104 с.

Н. С. Магарин

Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики,
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

МНОЖЕСТВЕННОСТЬ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПО ДЕЙСТВУЮЩЕМУ УГОЛОВНОМУ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ УКРАИНЫ

РЕЗЮМЕ

В связи с тем, что новый (2001 г.) УК Украины уделяет *особое внимание* (отдельный раздел “Повторність, сукупність та рецидив злочинів”) *множественности преступлений*, при дальнейшем изучении вопроса необходимо определить, оценить важность и разработать *единый механизм учета* приговоров по Украине с включением данных и иностранных государств, прежде всего СНГ. Институт повторности преступлений востребуем законом на международном уровне.

Ключевые слова: множественность преступлений, повторность, совокупность, рецидив преступлений, учет прошлой преступной деятельности.